

ЗАЙМЕННІК

Займеннік як часціна мовы

74. Школу, у якой вучыцца Алесь, наведала дэлегацыя замежных вучняў. Прачытайце, што раскажаў хлопчык гасцям, пра што запытаўся ў іх.

— **Я** вучуся ў чацвёртым класе. А ў якім класе вучышся **ты**?

— **Мы** любім гуляць у хакей і тэніс. Якія гульні любіце **вы**?

— Гэта наша настаўніца Ганна Аляксееўна. **Яна** вельмі разумная, добрая і вясёлая. А гэта ваш настаўнік? Які ён?

— Тут расце наша «дрэ-
ва сяброўства». **Яно** та-
кое прыгожае, таму што ў
нас шмат сяброў. Кожную
стужку завязалі госці шко-
лы, якія з намі пасябра-
валі.

— Паглядзіце на пры-
гожых рыбак. **Яны** жы-
вуць у нас ужо даўно.

дэлегацыя

Якія выдзеленыя словы ўказваюць на асобу чалавека?
Якое выдзеленае слова ўказвае на прадмет? Якое выдзеле-
нае слова ўказвае на жывёлін?

Словы **я, мы, ты, вы, ён, яна, яно, яны** не
назваюць асобу або прадмет, а толькі ўказваюць
на іх. Гэта займеннікі.

75. Назавіце займеннік, які «схаваўся» ў слоўніковым
слове. Прыдумайце і запішыце сказ з гэтым займеннікам
і словам *дэлегацыя*. Падкрэсліце дзейнік і выказнік у запі-
саным сказе.

**Займеннік — гэта часціна мовы. У сказе ён часта
бывае дзейнікам.**

76. Прачытайце. Які настрой перадаецца ў вершы?

Я ў радок пастаўлю слоўкі —
вы,
мы,
ты,
я.
Дождж і сонейка. Галоўкі
вымытыя.

Многа нас! Нібы салоўкі —
вы,
мы,
ты,
я.
Барсучок бяжыць нялоўкі —
выліты я!

Д. Бічэль.

Якія з выдзеленых слоў з'яўляюцца займеннікамі? Назавіце займеннікі, якія «схаваліся» ў астатніх выдзеленых словах. Спішыце першы слупок верша. Падкрэсліце займеннікі.

77. Прачытайце тэкст. Якая ў ім ёсць недакладнасць? Якой часцінай мовы з'яўляюцца выдзеленыя словы? Чым можна замяніць іх, каб пазбегнуць паўтораў?

Бярозка

У шчылінку паміж дошкамі мосціка прабілася бярозка. **Бярозка** цягнулася да сонца і шапацела зялёнымі лісцікамі. Людзі шкадавалі бярозку. **Людзі** стараліся не зачапіць дрэўца.

Кожны раз Міколка падыходзіў да мосціка з хваляваннем. Адноўчы **Міколка** выкапаў дрэўца і паса-дзіў каля дарогі. Цяпер **дрэўца** ўжо вялікае. (*Паводле М. Янчанкі.*)

Прачытайце выпраўлены тэкст. Колькі ў ім частак? Запішыце адну частку тэксту на выбар. Падкрэсліце займеннікі, якімі вы замянілі выдзеленыя словы.

Назавіце сказ з аднароднымі членамі. Падкрэсліце ў ім дзейнік і выказнік.

Займеннікі могуць ужывацца для сувязі сказаў у тэксце. Яны дапамагаюць пазбегнуць паўтарэння адных і тых жа слоў.

78. Замест якога назоўніка ў кожнай групе прыказак ужыты выдзеленыя займеннікі? Са слоў для даведкі падбярыце патрэбныя назоўнікі. Назавіце прыказкі. Чаму так гавораць?

1. **Яна** даражэйшая за грошы. **Яна** не патоне і не згарыць.

2. **Яно** як птушка: выпусціў — не вернеш. **Яно** — вецер, а папера — грунт.

3. Не адзенне красіць **яго**, а **ён** адзенне. **Ён** без сябра — што дрэва без караня.

Словы для даведкі: чалавек, вецер, прайда, песня, пры-вітанне, слова.

Запішыце адну з прыказак на выбар.

79. Дапоўніце тэкст патрэбнымі займеннікамі. Запішыце.

Аня ідзе ў школу. ... з цікавасцю глядзіць навокал. Сонейка сагравае зямлю. ... лашчыць твар дзяўчынкі. Недалёка ад школы Аня сустракае Алёшу. ... радасна вітаецца з аднакласніцай. Дзеці разам ідуць далей. ... з захапленнем абмяркоўваюць учарашнюю экскурсію.

Падкрэсліце дзейнік і выказнік у апошнім сказе. Пазначце, якой часцінай мовы з'яўляецца кожнае слова ў ім.

Займеннікі 1, 2, 3-й асобы адзіночнага і множнага ліку

80. Прачытайце тэкст. Назавіце асоб, на якіх указваюць выдзеленыя займеннікі.

Пазнаёміліся

Першымі ў клас прыйшлі Алесь, Дзяніс і Вераніка. Вучні пачалі рыхтавацца да ўрока. **Яны** дасталі з рук-закоў падручнікі, сшыткі, пеналы.

Чацвёртакласнікі здзівіліся, калі ў клас увайшла незнаёмая дзяўчынка.

— Ты хто? — спытаў Алесь.

— Я — Каця, — адказала незнаёмка. — Я буду вучыцца ў гэтым класе. А вы хто?

— Я — Алесь, ён — Дзяніс, а яна — Вераніка. Мы вучні гэтага класа і даўнія сябры. Ты будзеш сябраваць з намі?

— З вялікім задавальненнем, — пагадзілася Каця.

?! Які займеннік выкарыстоўвае Алесь, калі гаворыць пра сябе? Пра сябе і сяброў? Пра Дзяніса? Пра Вераніку? Які займеннік выкарыстоўвае Алесь, калі звяртаецца да Каці? Які займеннік выкарыстоўвае Каця, калі звяртаецца да вучняў класа?

Я, мы, ты, вы, ён, яна, яно, яны — гэта асабовыя займеннікі. Яны ўказваюць на асобу або прадмет:

1-я асоба (**я, мы**) — на таго (тых), хто гаворыць;

2-я асоба (**ты, вы**) — на таго (тых), да каго звяртаюцца ў размове;

3-я асоба (**ён, яна, яно, яны**) — на таго (тых), хто не ўдзельнічае ў размове.

81. Дапоўніце сказы патрэбнымі асабовымі займеннікамі.

... люблю вучыцца.
Хутка ... скончыш чацвёрты клас.

На канікулах ...
выправімся ў падарожжа.

Кірыл марыць стаць авія-
канструктарам. ... зрабіў пры-
гожую мадэль самалёта.

Узышло сонейка. ... асвя-
ціла промнямі наваколле.

Вецер наляцеў на бяроз-
ку. ... закалыхала галінкамі.

Заўтра ... паедзе-
це на экскурсію.

Праз тыдзень ...
паедуць у Белавеж-
скую пушчу.

Спачатку спішыце сказы, у якіх асабовы займеннік указвае на адну асобу або прадмет. Потым запішыце сказы, у якіх займеннік указвае на некалькі асоб.

чацвёрты

Асабовыя займеннікі *я, ты, ён, яна, яно* ўказваюць на адну асобу. Гэта займеннікі адзіночнага ліку.

Асабовыя займеннікі *мы, вы, яны* ўказваюць на некалькі асоб. Гэта займеннікі множнага ліку.

82. Вусна дапоўніце сказы асабовымі займеннікамі.

1. Мама лечыць жывёлу. ... працуе ветэрынарам.
2. Тата стварае праекты будынкаў. ... працуе архітэктарам.
3. Дзіця гойдаецца на арэлях. ... радасна смяецца.

Выпішыце займеннікі разам з назоўнікамі, якія яны замяняюць у сказах. Вызначце асобу і лік займеннікаў, род назоўнікаў.

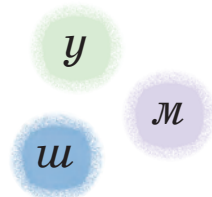
Займеннікі 3-й асобы ў адзіночным ліку маюць формы ўсіх трох родаў: *ён* — мужчынскі род, *яна* — жаночы род, *яно* — ніякі род.

83. Прачытайце загадкі. З «рассыпанных» літар складзіце адгадкі-антонімы. Запішыце іх.

1. Яна — маўклівая, нямая,
безабаронная такая.
Калі патрэбна адпачыць,
яна павінна побач быць.

2. А ён як з'явіцца, цягучы,
нястрымны, гулкі ці павучы,
то, безгалосая, якраз
яна пакіне ўмомант нас.

М. Пазнякоў.

Знайдзіце займеннікі 3-й асобы, вызначце іх лік, род.

84. Дапоўніце жарт асабовымі займеннікамі. Вызначце іх асобу і лік.

— Толя, Жэня, чаму ... размаўляеце на ўроку? —
спытала настаўніца. — Хіба вам не хапае перапынку?

— На перапынках нам няма калі размаўляць, —
адказаў Толя. — ... тады мяч ганяем! (*М. Кавалёў.*)

85. Дапоўніце сказы патрэбнымі займеннікамі. Запішыце.

1. ... хачу паглядзець новы фільм. ... з сябрам
сходзім у кінатэатр. 2. Як ... павіншуеце матуль?
... будзеш спяваць на святочным канцэрце? 3. Бабу-
ля пячэ пірагі з яблыкамі. ... чакае ў госці ўнукаў.
... хутка прыедуць.

Вызначце асобу, лік, род займеннікаў.